שני לוחות הברית — כלל רבנן

כלל רבנן ד' עניינים הם מישך שייכי בדרבנן. א' היא דרבנן והוא מדאורייתא שהתורה נתנה ביד החכמים כמ"ש מקצת הפוסקים בענין ממלאכה חול המועד שהוא מדאורייתא אלא שהתורה מסרה לחכמים שיאסרו המלאכות שנראה להם ויתירו מה שנראה להם ויש גילוי בזוהר שי"ט שני של גליות וכן מקרא מגילה נאמר למשה בסיני באם יהיה כך וכך יעשו כך וכך נמצא שהוא מדרבנן והוא מדאורייתא ובפ"ק דעירובין דף ח' בתוספות בדיבור המתחיל שפרצתו בד' שכתבו וז"ל וליכא למימר דגילף שלא יועיל לחי וקור' למבוי ועומד מרובה להצד דגמירי לה מסיני דמהני ע"כ וכתב מהרש"ל ז"ל בחכמת שלמה וז"ל ויש מתמיהין הלא מבוי וחצר מן התורה שריין ומדרבנן הוא דאסרי וא"כ איך שייך לומר בכאן הלכה למשה מסיני וצריך לומר דהכא גמירי להו מסיני היכא שיבאו לגזור ולאסור המבוי והחצר אזי יתקנו המבוי בלחי וקורה והחצר בעומד מרובה כו' וכמדומה לי שמצאתי בעין זה עכ"ל. ב' הוא ענין אסמכתא המוזכר בכמה מקומות בתלמוד והרמב"ם בהקדמת זרעים פירוש דבר שאין לו רמז בפסוק רק נסמכה זאת המצוה לזה הפסוק לסימן כדי שיהא נודע ונזכר ואינו מעניין הכתוב וזה ענין מה שאמרו קרא אסמכתא בעלמא בכל מקום שיזכרהו ע"כ והנה מוכרחים דברי הרמב"ם בענין שהוא מן התורה דהיינו הל"מ וקרא אינו אלא אסמכתא כמו שהוקשו בפ"ק דעירובין דף ד' על מ"ש רב שיעורין וחצוצין כו' הל"מ הוא ופריך שיעורין קרא כתיב ארץ חטה ושעורה וגו' וא"ר חנין כל הפסוק הזה לשעורין כו' ומסיק הלכתא נינהו ואסמכיהנו רבנן אקראי:

אמנם מצינו הרבה פעמים שאומרים מדרבנן הוא וקרא אסמכתא בעלמא הוא קבלתי שם פירוש מחודש דהכוונה הוא שהדין הזה שחדשו הרבנן הוא משום שהתבוננו סברא אחת הנרמזת בתורה ומכח סברא זו חדשו את הדין כהא דאיתא בפרק כל הבשר (חולין דף ק"ו) מים ראשונים מצוה רבא אמר מצוה לשמוע דברי רבי אלעזר בן ערך דכתיב כל אשר יגע בו הזב וידו לא שטף במים אר"א בן ערך מכאן סמכו לנט"י מן התורה הענין עיקר בא לכדרשינן בניד' מה ידיו מבראי אף כל דמבראי לאפוקי בית הסתרים א"צ טבילה והתבוננו החכמים מאחר שהתורה לא בא אלא ללמדנו ענין מאבראי למה הזכיר יותר ידיו מפניו הל"ל ופניו לא שטף אלא התורה הזכירה ידים שהם יותר מאבדאי מהפנים משום שהפנים נח אבל הידים עסקינות הן ותמיד הם מתפשטות חוצה וכשהתבונן החכמים מכח התורה שהידים מוחזקות להיותן עסקניות על כן תקנו נטילת ידים משום סרך תרומה מאחר שהם עסקניות נמצא דין נטילת ידים היא מדרבנן אבל טעם גזירתם היתה בשביל עסקניות שהבינו מן התורה שהתורה מחזקת לידים עסקניות נמצא סברת התורה הביאה את החכמים לדבר זה וזהו ענין מדרבנן וקרא אסמכת' ואע"ג דמסיים שם תלמודא על דברי ר"א בן ערך א"ל דבא לרב נחמן מאי משמע דכתיב וידיו לא שטף במים הא שטף טהור הא טבילה בעי ה"ק

ואחר שלא שטף טמא ע"כ הדי משמע דאסמכתא הוא סימנא בעלמא מלישנא דקרא הכל אמת כי עיקר ענין אסמכתא הוא הסברא שהוציאו מזה הפסוק דהיינו ידים עסקניות ואז לסימנ' נאמר לשון הפסוק וידיו לא שטף הוא טמא ואם שטף טהור דהיינו נטילת ידים והוצרך לומר כן למצוא לשון הפסוק לסימנ' ולא היה די לו במה שהוציאו סברא זו מזה הפסוק כמ"ש לפי שר"א בן ערך אומר בקוצר דכתיב כל אשר יגע בו הזב וידיו לא שטף במים משמע שהורינו במליצה לשונו למצוא בזה הפסוק לישנ' לסימנ'. ג' הוא גזירת חכמים שגזרו בהרבה דברים לאסור שחששו שלא יגעו באיסור דאורייתא ועשו משמרת למשמרת התורה. ד' הם התקנות שתקנו מן מרע"ה ואילך ויש תקנות שתיקן מרע"ה ויש שתיקן יהושיע ויש שתיקן עזרא אח"כ תקנו התנאים התקין הילל פרוזבול התקין רבן גמליאל הזקן התקין רבן יוחנן בן זכאי והרבה בתלמיד התקין רבי פלוני התקין רבי פלוני ויש מהם תקנות מיוחסות להמון החכמים כמ"ש באושא התקינו או כמו שנאמר תקנו חכמים או תקנת חכמים ובדומה לזה הרבה: